

SUOMEN KIRJASTOSEURA

Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle 31.1.2023

E-aineistojen kirjastokäytön korvaamista koskeva selvitys

Lausuntopyynnön diaarinumero VN/13482/2022

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=cf84b2f2-221c-44ff-baa9-9298221b2530&proposalLanguage=da4408c3-39e4-4f5a-84db-84481bafc744>

Näkemyksenne selvityksen oikeudellisia lähtökohtia koskevista johtopäätöksistä (jakso 3.1.2)

Kuten selvityshenkilö toteaa, e-aineistojen kirjastokäyttö ei ratkea tekijöiden ja kustantajien välisillä sopimuksilla. Teosten kirjastokäyttöoikeuden ei tulisi olla riippuvainen sen valmistuksessa käytetystä teknologiasta. Pidämme lainausoikeutta koskevan rajoitussäännöksen laajentamista koskemaan e-aineistoja parhaana ratkaisuna ongelmaan.

Perustuslain 16§ takaa jokaiselle oikeuden kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Yleisen kirjaston lainaustoiminta mahdollistaa tämän oikeuden toteutumista.

Näkemyksenne korvausjärjestelmän tarpeesta ja ehdotettavan järjestelmän perusteista (jakso 4.1)

Aineistojen formaatteihin perustuvalla niiden erilaiselle kohtelulle kirjastokäytössä ei ole sisällöllistä perustetta, eikä se näin ollen ole mielekästä. Tekijöiden tulee saada korvaus julkaisuteknologiasta riippumatta.

Kirjastoille laissa määrätyt tehtävät (Laki yleisistä kirjastoista 6§) tulevat hyvin esiin selvityshenkilön näkemyksessä järjestelmän tarpeesta. Digitaalisten aineistojen tarjoaminen asiakkaille on välttämätöntä. Tämä tukee myös omakielisen kirjallisuuden asemaa sekä lukijoiden että tekijöiden näkökulmasta.

Selvityshenkilön raportissa sivulla 58 esitetään, että kustantajilla ei ole intressiä tarjota e-aineistoja kirjastokäyttöön, koska se syö niiden kannattavuutta. Tämä näkemys sivuuttaa sen promootiotyön, mitä kirjastoissa vinkkausten, lukupiirien, esittelyjen jne. muodossa tehdään koko kirja-alan ja lukutaidon, niin tekijöiden kuin kustantajienkin hyväksi. Nykyiset puutteet korvausjärjestelmässä eivät ole todellinen syy tähän kustantajien haluttomuuteen.

Kirjastojen lainaustoiminnan olennainen osa on niukkuuden jakaminen, koska kirjastoilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tarjota rajattomasti suosittua uutuuksia asiakkailleen. Parempi e-aineistojen saatavuus ei muuta tätä tosiseikkaa, vaan suosittua kirjastoaineistoa joutuu jonottamaan formaatista riippumatta.

Yhdymme näkemykseen, että lainauskorvausjärjestelmään jatkossakin varataan rahat valtion talousarviosta.

Näkemyksenne selvityksen johtopäätöksistä ja taloudellisista vaikutuksista (jakso 4.3) sekä erityisesti selvittäjän ehdottamasta etusijajärjestyksestä (jakso 4.3.4) ja korkeakoulukirjastojen e-lainaamisesta (jakso 4.3.2)

Suomen kirjastoseura pitää lainauskorvausjärjestelmän ulottamista yleisten kirjastojen e-lainaustoimintaan erittäin tärkeänä. Tämän toteutuessa kirjastoilla on parempi mahdollisuus ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa, kuten Laki yleisistä kirjastoista 6§ määrää.

Näkemyksenne selvityksessä ehdotetusta lainsäädännöllisestä ratkaisusta (jaksot 5.1, 5.1.1 ja 5.1.2)

E-kirjojen ja äänikirjojen lainaukselle tulee olla sama perusta kuin painetuilla teoksilla. Yhdymme selvityshenkilön kantaan korvauksen toteuttamisesta samalla tavalla kuin nykyisessä tekijänoikeuslain 19§ lainauskorvauksesta säädetään.

Muut selvitystä koskevat kommentit

Suomen kirjastoseura pitää tärkeänä, että lainauskorvausjärjestelmää kehitetään, ja että korvaustaso saadaan samalle tasolle muiden Pohjoismaiden kanssa.

Jokaisen oikeus tasavertaiseen pääsyyn tiedon ja kulttuurin äärelle toteutuu, kun varallisuus ei tätä estä. Lainauskorvaus madaltaa kirjailijoiden ja muiden tekijöiden kynnystä kirjoittaa teoksia kotimaisilla kielillä, kun heidän toimeentuloaan turvataan tältä osin.

Yleisen kirjaston laissa määriteltyjen tavoitteiden (Laki yleisistä kirjastoista 2§) toteutuminen aineiston saatavuuden osalta paranee, kun aineiston tarjonta paranee ja yhdenvertaistuu koko maan tasolla valtion rahoittaessa lainauskorvausta formaatista riippumatta.